

مسیر جدید دیپلماسی ایرانی از کاراکاس و هاوانا تا ریاض چه هدفی دارد؟

باشگاه ضد تحریمی‌ها

در کوبا نیز به دنبال فعالیت در حوزه معادن و ساخت نیروگاه خواهد بود.

نگرانی در سکوت

یکی از نگرانی‌های غرب در مواجهه با کشورها استفاده بیش از اندازه از ابزار تحریم‌ها و کسانند کشور هدف به نقطه بدون بازگشت بود. اساسا تحریم‌ها با این هدف اعمال می‌شوند که کشور هدف را تا چاره به آمدن پای میز مذاکره و تمکین در برابر کشورهای اعمال‌کننده تحریم کنند. با وجود این اما در سال‌های گذشته و به ویژه در دولت ترامپ آمریکا به دلیل عدم همراهی سایر کشورها و با تکیه بر قدرت خود، تحریم‌های یکجانبه بی‌شماری را علیه کشورها اعمال کرد. اعمال این تحریم‌ها سایر کشورهای متحد آمریکا را از تعامل با کشور مورد تحریم منع و از این منظر به اقتصاد آنها ضرر می‌زد. گسترش سیاست‌های تحریمی علیه چندین کشور، فرصت همکاری بین کشورها را ایجاد کرد. اکنون با اعمال تحریم‌های یکجانبه علیه چندین کشور که حتی چین و روسیه به عنوان دو عضو شورای امنیت نیز شامل آن می‌شوند، این فرصت دوچندان شده است و جهان در حال تجربه ساختارهای جدید و خارج از بلوک غرب برای تعامل ساده‌تر و به دور از تحریم‌ها است. مبادلات غیردلاری، تپانتر، تجارت با ارزهای ملی و ساختار مالی مجزا از سوئیفت، نمونه‌هایی هستند که نشان می‌دهند ابزار تحریم به سمت فروپاشی از درون خواهد رفت. توسعه روابط ایران با آمریکا لاتین و سخن از افزایش مبادلات تجاری تا ۲۰ میلیارد دلار، زنگ خطری برای بسته‌های متنوع تحریمی آمریکا است. یک دهه گذشته، در برخی از محافل آمریکا، درباره حضور و نفوذ ایران در آمریکای لاتین به واشنگتن هشدارهایی داده می‌شد. این هشدارها تا جایی ادامه یافت که کنگره آمریکا در سال ۲۰۱۱ بودجه‌ای ۸۰ میلیون دلاری برای مقابله با نفوذ ایران در حیطات خلوت سابق دولت خود تصویب کرد تا از این طریق هم مانع نفوذ ایران در منطقه شوند و هم راه‌های دور زدن تحریم‌ها توسط تهران را مسدود کنند. اگرچه در جریان سفر رئیس‌جمهور ایران به گسترش تعاملات تجاری تأکید شد اما از تقویت امنیت و توان دفاعی کشورهای همسو با ایران نیز نمی‌توان چشم‌پوشی کرد.

کارشناسان این واکنس را از پیچیده‌ترین واکنس‌های دنیا می‌دانند که کمتر از پنج کشور قدرت تولید آن را دارند. پیشرفت‌های کوبا در این حوزه به اندازه‌ای بود که سال ۱۳۹۵، سیدحسین قاضی‌زاده، وزیر بهداشت وقت در یادداشتی نوشت: «کوبا ۲۲ دانشکده پزشکی دارد که از سال ۱۹۹۸ تا سال ۲۰۱۴ حدود ۲۰ هزار پزشک خارجی را آموزش داده‌اند. تعداد پزشک، نسبت به جمعیت کافی و حتی بیشتر از استانداردهای جهانی است؛ (سرانه پزشک به جمعیت در این کشور تقریباً دو برابر ایالات متحده است) به همین دلیل این کشور امکان اعزام پزشک به سایر کشورها را داراست؛ و امروز بیش از ۳۵ هزار پزشک کوبایی در بیشتر از ۶۰ کشور دنیا در حال طبابت هستند. «هاوانا به دلیل تحریم‌های اقتصادی طولانی و شدید توانسته در صنعت داروسازی مستقل شود و با گسترش آن، نه تنها توانایی تولید بسیاری از واکنس‌ها و داروهای مورد نیاز مردم را داراست که صادرات مهمی به اغلب کشورها نیز دارد.

تمرکز بر این توانایی‌ها بود که باعث شد تا رئیس‌در نشست مشترک هیات‌های عالی‌رتبه دو کشور، به هاوانا پیشنهاد کند با توجه به توانمندی‌های ایران در زمینه نانو تکنولوژی و نیز توانمندی‌های کوبا در عرصه بیوتکنولوژی، کارگروه مشترک همکاری‌های فناورانه میان دو کشور برای همکاری‌های مکمل در این زمینه‌ها تشکیل شود. این پیشنهاد البته با استقبال رئیس‌جمهور کوبا همراه شده است. آن‌طور که بهرام عین‌اللهی، وزیر بهداشت در جریان بازدید روسای جمهور ایران و کوبا از مرکز تولید دارو و واکنس در هاوانا، گفته قرار است در حوزه واکنس دو طرف تبادل فناوری داشته باشند. موفق شدن واکنس پاستوکوک که در کوبا با نام سورباتا ۰۲ عرضه شد را تولید کنند. ایران به اولین کشوری غیر از کوبا تبدیل شد که این واکنس را در مقیاس جدی تولید کرد. طبق گزارش‌های منتشرشده، این واکنس ۹۱٫۲ درصد موثر بود. این البته تنها همکاری علمی تهران و هاوانا نبود. ایران سال‌ها پیش تکنولوژی ساخت واکنس هیپاتیتی بی را از کوبا وارد کرد و مردم کشورمان را در مقابل هیپاتیت بی واکنسین کرد. در سال ۹۸، ایران ساخت واکنس ذات‌الریه کودکان را با کوبا آغاز کرد.

فرهیختگان به جز دولت حسن روحانی، در ۳ دولت دیگری که در دو دهه اخیر بر سر کار بوده‌اند، برای تهران حضور در آمریکای لاتین بسیار پراهمیت بوده است. بخشی از این اهمیت‌ناظر به مسائل اقتصادی و بخش دیگری به هدف ایجاد موازنه با غرب در حیطات خلوت آمریکا بود. دولت هشتم، ۳ سفر به آمریکای لاتین داشت. در یکی از این سفرها، رئیس‌جمهور وقت ایران کارخانه تراکتورسازی ایران را در ونزوئلا افتتاح کرد و چندین قرارداد فنی و اقتصادی نیز میان دو کشور به امضا رسید. به جز ونزوئلا ایران تقویت روابط با کوبا را نیز در دستورکار خود قرار داده بود و هر مین اساس در دولت هشتم سالانه ۲۰ میلیون یورو خط اعتباری در اختیار این کشور قرار داد. در دولت نهم و دهم این روابط به شکل ویژه‌تری دنبال شد و خط اعتباری ۲۰ میلیون دلاری برای کوبا به ۲۰۰ میلیون دلار افزایش پیدا کرد. در کنار آن، ایران توانست صادرات به ونزوئلا را به عدد ۱۲۰ میلیون دلار در سال ۹۲ برساند. با روی کار آمدن دولت روحانی، آمریکای لاتین منطقه‌ای بی‌اهمیت تلقی شد و در کمتر از یک سال، صادرات ایران به کاراکاس با کاهش ۵۰ درصدی به ۲۰ میلیون دلار رسید. با بازگشت تحریم‌های آمریکا، سیاست خارجی ایران دچار تغییراتی شد و مجده آمریکای لاتین در کانون توجه تهران قرار گرفت. ارسال ۵ محموله بنزین به ونزوئلا و کمک به اورهال کردن پالایشگاه‌های زمین‌گیرشده این کشور و مقابله با حملات سایبری به زیرساخت‌های کاراکاس، دولت ونزوئلا را از سطوحی حتمی نجات داد. جدا از ونزوئلا، ایران با کوبا نیز تعاملات جدی‌تری را در پیش گرفت. این درحالی بود که در سال ۹۷ ایران تنها ۶۰ هزار دلار (معادل سهم ۰٫۰۱ درصد) کالا به کوبا صادر کرده بود.

کوبا و ظرفیت پزشکی

اگر ونزوئلا با منابع عظیم نفتی و ذخایر بی‌ظنیر طلا در دل خود فرصت‌های کم‌ظنیری برای فعالیت‌های شرکت‌های ایرانی دارد کوبا نیز در حوزه پزشکی و نظام سلامت که یکی از پیشرفته‌ترین کشورهای دنیا به شمار می‌رود، می‌تواند به ایران کمک کند. پیشرفت‌های علمی کوبا در حوزه پزشکی بارها به کمک ایران آمده است. در بجوبوه شیوع ویروس کرونا در جهان و تلفات نگران‌کننده آن، ایران با کوبا به‌طور مشترک کار ساخت واکنس ضدکرونا را آغاز کردند و موفق شدند واکنس پاستوکوک که در کوبا با نام سورباتا ۰۲ عرضه شد را تولید کنند.

گزارش یکجانبه گرای به چندجانبه‌گرایی سیدابراهیم رئیسی در سیزدهمین سفر خارجی خود که به مقصد آمریکای لاتین انجام گرفته است، تلاش کرده تا دو طرف دور جدیدی از همکاری‌ها را متناسب با ظرفیت‌ها و قابلیت‌هایشان تجربه کنند. او با راهبرد «سیاست همسایگی» در تلاش است تا نه تنها اثر تحریم‌های آمریکا بر اقتصاد ایران را کاهش دهد که به مقابله با «یکجانبه‌گرایی» آمریکا

چگونگی سفر خردادماه ۱۴۰۲ رئیس‌جمهور ایران به آمریکای لاتین را برجسته کرده‌اند؟ گشایش سیاست خارجی در نیمکره غربی

سید مهدی طالبی
خبرنگار گروه بین‌الملل

سفر سیدابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهور ایران به آمریکای لاتین که از اواسط هفته گذشته آغاز شده بود، روز گذشته پایان یافت. تعامل با آمریکای لاتین به غیر از دوره ریاست‌جمهوری حسن روحانی و نگاه عجیب دولتش به مجموعه‌ای مسائل، دست‌کم در دولت‌های سیدمحمد خاتمی و محمود احمدی‌نژاد پراهمیت تلقی می‌شد. توجه به این منطقه در دولت سیزدهم، درکنار بازگرداندن روابط تاریخی ایران با آمریکا لاتین، یک بازگشت مثبت دیگر نیز داشت، همچون سفر روسای جمهور ایران به آمریکای لاتین که هربار دستاوردها و برداشتهای سطح بالاتری را از سفر پیشین در پی داشته است، سفر رئیسی نیز از این سیر فراینده دستاوردها و برداشته‌ها جدا نیست. در ادامه تلاش شده به نکاتی پیرامون این سیر فراینده پرداخته شود.

۱. در جهان زیرگروه‌های مختلفی مانند ساختارهای منطقه‌ای یا جهان‌هایی مبتنی بر نژاد و فرهنگ وجود دارند. آسه‌آن و اتحادیه اروپا جزئی از ساختارهای منطقه‌ای و دسته‌کشورهایی با نام‌های جهان عرب یا جهان کشورهای ترک‌نژاد، نمونه‌ای از جهان‌هایی مبتنی بر زبان، نژاد یا فرهنگ هستند. ارتباط با حضور گسترده در هر یک از ساختارهای منطقه‌ای با جهان‌های موجود می‌تواند برای یک کشور شامل دستاوردهای بسیار بزرگی باشد که نسبت این اهمیت برای کشورهایی با سطح نیاز پایین، بالاتر است. اگر ارتباط کشورهای بزرگ و پرجمیت با ساختارها و جوامع موجود می‌تواند بخش بزرگی از نیازهای آنان را برطرف کند، این مساله برای ایران که سطح وسعت و جمعیت کمتری نسبت به چین و آمریکا دارد، بیشتر صادق خواهد بود.

در این میان کشورهای آمریکای لاتین که از آنها می‌توان به جهان یا جامعه نیز یاد کرد، پاسخگوی نیازهای وسیع سیاسی، اقتصادی، تمدنی و حتی نظامی تهران هستند. منطقه آمریکای لاتین خودمشتل بر سرزمین‌هایی در دو قاره است. تمام آمریکای جنوبی و همچنین منطقه آمریکای مرکزی که نیمه جنوبی قاره آمریکای شمالی به‌شمار می‌رود، آمریکای لاتین را تشکیل می‌دهند. این منطقه ۲۰ میلیون کیلومتر مربع وسعت و ۶۷۰ میلیون نفر جمعیت دارد. اگر وسعت خشکی‌های جهان به‌جز قطب جنوب، ۱۳۵ میلیون کیلومتر مربع باشد، آمریکای لاتین ۱۵ درصد از آن را تشکیل می‌دهد. همچنین ۹ درصد از جمعیت جهان در این منطقه ساکن هستند. با توجه به سطح درگیری‌های پایین میان کشورهای این منطقه و تسلط نسبی چپ‌گرایان با دیدگاه‌های عدالت‌طلبانه و ضدسلطه‌شان در آمریکای لاتین، ایران با اتکا به روابط عمیق خود با نزدیک‌ترین کشورها به خود یعنی ونزوئلا، نیکاراگوئه و کوبا می‌تواند حضور و نفوذی تقریباً مناسب در این منطقه بیابد.

۲. دولت ایران برای خدمات‌رسانی مطلوب به شهروندانش نیازمند توسعه زیرساخت‌ها از طریق سرمایه‌گذاری‌های کلان مالی و همچنین ایجاد و جذب فناوری است. با توجه به منابع زیرزمینی موجود در ایران مانند نفت و گاز، تهران خود به‌تنهایی می‌تواند مبالغ کلانی را برای سرمایه‌گذاری فراهم آورد. با این حال ایران به دلیل نیازمندی‌اش به سطح بالایی از سرمایه‌گذاری، خواهان جذب سرمایه‌گذاری از منابع مالی خارجی است. در حوزه فناوری نیز ایران با اتکا به جمعیت و مدیریت داخلی و صرف‌وجوه از منابع مالی قدرتمند خود مانند انرژی، دست‌به‌تأمین بخشی از فناوری‌های لازم برای توسعه زده است اما برای ارتقای بیش از پیش قابلیت‌هایش باید فناوری‌های جدیدی را وارد کند. سرمایه‌گذاری در ایجاد فناوری‌ها، همزمان با دستاوردهای حوزه فناوری، توانمندی‌هایی را نیز در به‌کارگیری فناوری‌ها در این منطقه برای دستیابی به فناوری‌ها و قطعات که می‌توانند محصول جالبی ایجاد فناوری باشند، تنها در صورتی به‌ظهور خواهند رسید که فناوری‌هایی جدید از منابع خارجی وارد شوند. ایران در ارتباط با کشورهای آمریکای لاتین ضمن تقویت قدرت مالی خود برای افزایش توان سرمایه‌گذاری‌های توسعه‌ای و تلاش برای رشد فناوری، قادر خواهد شد از فناوری‌های ایجادشده در این منطقه مانند کوبا، برزیل و آرژانتین بهره‌برده و همزمان از این منطقه برای دستیابی به فناوری‌ها و قطعات تحریم‌شده استفاده کند. اگر تهران با عا‌ث شده ضربه‌ای اساسی به بخش انرژی - که تاکنون کننده سرمایه لازم برای توسعه و ایجاد و جذب فناوری به‌شمار می‌آید- وارد شود، ارتباط با آمریکای لاتین، باطل السحر تحریم‌ها و اهداف دولت آمریکا است.

۳. حضور در موقعیت‌های مختلف فیزیکی با دارایی‌های ذهنی مانند دانش، می‌تواند یک کشور را از جایگاه برجسته‌ای برخوردار کند. ایران با حضور فعال در معادلات غرب آسیا موفق شد دست بالایی در تحولات یافته و با اثبات توانمندی‌هایش، موردتوجه قدرت‌ها برای همکاری و ائتلاف قرار گیرد. توانمندی‌های تهران در همین حوزه بود که باعث شد ایران در چشم مقامات آمریکای لاتین به‌عنوان کشوری مقاوم و مبارزه‌علیه امپریالیسم جلوه کند. اگر تهران در معادلات غرب آسیا شرکت نمی‌کرد، قطعا از توانمندی مالی و فناوری و سیاسی لازم برای برقراری ارتباطات گسترده با آمریکای لاتین برخوردار نمی‌شد. تهران برای حضور در معادلات غرب آسیا اقتصاد خود را تقویت کرد و دست‌به‌توسعه فناوری‌های لازم برای تحولات منطقه از جمله درگیری با تکفیری‌ها و نبردها با آمریکا زد. این زده‌خوردها همچنین به توسعه فهم و توانمندی سیاسی تهران انجامیده است. کشورهای آمریکای لاتین که تحولات دو دهه‌ای غرب آسیا را دیده‌اند، اعتقادی وافر به ایران پیدا کرده‌اند و می‌دانند تهران متحدی توانمند، مؤثر، مطمئن و قابل‌اتکا برای آنهاست. ایران این مساله را برای آمریکای لاتین از نزدیک و به‌طور ویژه‌ای از سال ۲۰۱۹ در ونزوئلا به نمایش گذاشته است. اگر غرب آسیا به‌عنوان سکویی برای جلب همکاری قدرت‌هایی مانند چین و روسیه قرار گرفته و توجه آمریکای لاتین را نیز به خود جلب کرده است، نفس ارتباطات گسترده با همین منطقه می‌تواند به جلب همکاری‌ها و کاهش دشمنی‌های بیشتری منجر شود. موضع‌گیری ایران در آمریکای لاتین و تشدید آن به کمک دیگر قدرت شرقی، یعنی چین درکنار انگیزه بالای کشورهای این منطقه برای کسب و حفظ استقلال، می‌تواند با تحت فشار قرار دادن جوانب امنیتی آمریکا، این کشور را از هزینه‌های دشمنی‌های خود علیه کشورهای شرقی آگاه کند. واشنگتن اغلب دشمنی‌هایش علیه دیگران را بدون هزینه یا با هزینه کم صورت داده و همین امر به جسور شدن این کشور انجامیده است.

۴. عربستان سعودی برای مدت‌ها روش دشمنی با محور مقاومت را برگزیده اما با توجه به هزینه‌های بالای دشمنی با این محور که صدها میلیارد دلار از ذخایر ارزی این کشور را بر باد داد، درصدد بازگشت از مسیر دشمنی قدیم برداشتن در مسیر دوستی برآمده است. ریاض از مواهب این مسیر تاحدی برخوردار شده و حداقل تأسیسات مختلف آن زیر آتش موشک و پهپاد نیست. بازگرداندن سعودی‌ها از مسیر دشمنی میسر نشد، مگر به‌خاطر حضور در اطراف این کشور و تصرف مواضعی در مناطق امنیتی آن. آنچه قرار گرفتن در این مواضع را آسان می‌کرد، صف طولی از دشمنان بود که سعودی‌ها برای خود تراشیده بودند.

آمریکا نمونه بزرگ‌تری از عربستان است. واشنگتن با وجود قدرت بالاتر نسبت به ریاض، به دلیل صف طولانی‌تری از دشمنان قابل‌همار است. امروزه چین و روسیه به‌طور علنی‌تری درحال مبارزه با آمریکا هستند و کشورهای آمریکای لاتین، جنوب شرقی آسیا، آفریقا، اعراب و حتی متحدان سنتی این کشور، یعنی ژاپن و کره جنوبی نیز واگرایی و نافرمانی‌هایی از خود نشان می‌دهند. تشدید این واگرایی‌ها از آمریکا، می‌تواند به‌مرور واشنگتن را نه از تمام مسیرهای دشمنی، بلکه از بسیاری از آنها بازگرداند و دست‌کم وارد برخی مسیرهای همکاری کند.

هشدار کیسینجر دربارۀ انزوای آمریکا

هنری کیسینجر سیاستمدار کهنه کار و وزیر خارجه پیشین آمریکا گفت که اگر ایالات متحده نتواند میان منافع خود و نیازهای جامعه جهانی توازن ایجاد کند، منزوی میسر نخواهد شد. او در مصاحبه‌ای با بلومبرگ که بخش‌هایی از آن پنجشنبه شب منتشر شد، با اشاره به ترویج تئوری «اول آمریکا» گفت: «این دیدگاه تمرکز بسیار زیادی روی منافع آمریکا دارد و توجهی چندانی به منافع جهانی ندارد.» وی افزود: «هر کسی که می‌خواهد یک سیاست خارجی جدی آمریکایی را هدایت کند باید میان این دو توازن ایجاد کند، در غیر این صورت آمریکا منزوی خواهد شد.» به نوشته اسپوتنیک، دولت دونالد ترامپ رئیس‌جمهور سابق آمریکا رویکرد «اول آمریکا» را در سیاست خارجی خود برگزیده اما دولت جو بایدن رئیس‌جمهور فعلی نیز سیاست‌های تندی در قبال برخی مسائل امنیتی از جمله در قبال چین و روسیه در پیش گرفته است.

صهیونیست‌ها نگران لو رفتن فناوری‌شان

بنیامین نتانیاهو، نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی در جلسه‌ای با اعضای کنست (پارلمان این رژیم) ضمن انتقاد از روابط ایران و روسیه دلیل عدم ارسال سامانه‌های تسلیحاتی به اوکراین را نگرانی از دست‌یابی ایران به آن فناوری‌ها دانسته است. وب سایت صهیونیستی «والا نیوز» در یک خبر اختصاصی روز پنجشنبه گزارش داده نتانیاهو در جلسه روز سه‌شنبه خود با نمایندگان کنست نگرانی خود را از گسترش روابط نظامی میان ایران و روسیه ابراز کرده است. نتانیاهو در آن جلسه مدعی شده گفت‌وگویی «باز و صادقانه» با روسیه داشته و به مقام‌های این کشور گفته تل‌آویو از رد و بدل شدن فناوری‌های پیشرفته میان تهران و مسکو نگران است. مقام‌های اوکراین و کشورهای غربی از چند ماه بعد از آغاز عملیات روسیه در اوکراین در فوریه ۲۰۲۱ مدعی شده‌اند که ایران پهپادهایی را برای استفاده در جنگ اوکراین روانه روسیه کرده است. مقام‌های جمهوری اسلامی ایران بارها این گزارش‌ها را تکذیب کرده‌اند.

انهدام یک پهپاد بر فراز خاک اردن

ارتش اردن با صدور بیانه‌ای اعلام کرد که روز جمعه یک فروند پهپاد حامل سلاح که از اراضی سوریه به سوی اردن پرتاب شده را سرنگون کرده است. به گزارش مهر، نیروهای گارد مرزی اردن با همکاری سرویس‌های امنیتی، تحرکات این پهپاد را در راستای ورود به حریم هوایی اردن رصد کرده و آن را ساقط کردند. یک منبع نظامی در این باره گفت که نیروهای مسلح اردن با قدرت و قاطعیت با هرگونه تهدیدی که مناطق مرزی را در معرض خطر قرار دهد، برخورد خواهند کرد. دوزوز پیش نیز رسانه‌های اردنی مدعی شدند یک پهپاد متعلق به سوداگران مواد مخدر در مناطق مرزی این کشور سرنگون شده است. علی‌رغم ادعاهای اردن، اطلاعاتی وجود دارد که نشان می‌دهد پهپادهایی با هدف انهدام برخی تأسیسات از مبدا عراق یا سوریه به عبور از خاک اردن به سرزمین‌های اشغالی رسیده‌اند.

بیل گیتس با شی جین‌پینگ دیدار کرد

تنها چند روز پس از سفر ایلان ماسک به چین، بیل گیتس در سفر به پکن با شی جین‌پینگ دیدار کرد. به گزارش ایسنا به نقل از خبرگزاری آسوشیتدپرس، شی جین‌پینگ، رئیس‌جمهوری این کشور گفت که از دیدار با بیل گیتس، یکی از بنیانگذاران مایکروسافت پس از سه سال خوشحال است و او را «دوستی قدیمی» نامید. شی جین‌پینگ در این دیدار گفت: «همیشه می‌گویم که اساس روابط چین و ایالات متحده مردم آنها هستند؛ امید من به مردم آمریکاست.» وی افزود: «با وضعیت فعلی جهان، کارهای بسیاری هست که می‌توانیم به نفع مردم هر دو کشور انجام دهیم؛ فعالیت‌هایی که به‌طور کلی به تمام بشریت سود خواهد رسانند.» سفر چهره‌های برجسته تجاری جهان به چین همزمان شده با تلاش پکن برای جذب سرمایه‌گذار در اقتصاد چین که رشد آن کند شده است. تیم کوک، مدیرعامل شرکت اپل هم در ماه مارس به چین سفر کرد.

